

**LA “IMATGE” DE LA CAVERNA
I LA TEMPTACIÓ CONSTANT DE CORREGIR PLATÓ:
BENJAMIN JOWETT COM A EXEMPLE**

**THE “IMAGE” OF THE CAVE
AND THE CONSTANT TEMPTATION TO CORRECT PLATO: BENJAMIN
JOWETT AS AN EXAMPLE**

Pau Gilabert Barberà¹, Universitat de Barcelona

Resum en català:

Les traduccions dels primers capítols del llibre VII de la *República* de Plató on apareix la famosa imatge de la caverna, εἰκῶν, presenten una sorprenent i intrigant varietat interpretativa: “al·legoria”, “mite”, “faula”, “paràbola”, “símil”, “comparació”... Aquest article, prenent com a exemple la notable fidelitat al text del traductor victorià de Plató, B. Jowett, i mitjançant una anàlisi rigorosa dels termes que acompanyen la imatge, manté la necessitat de no interpretar ni corregir en aquest cas el gran filòsof idealista o “ideocèntric”, assenyalant alhora, si el capteniment filològic és un altre, les contradiccions resultants i l’ús d’algun terme aliè al lèxic platònic com ara “al·legoria”.

Paraules clau: Plató, la caverna de Plató, imatge, al·legoria, traduccions de Plató

Abstract en anglès:

The translations of Plato’s *Republic*, VII first chapters, in which appears the well-known image of the cave, εἰκῶν, shows both an astonishing and intriguing variety of interpretations: “allegory”, “myth”, fable”, “parable”, “simile”, “comparison”... This contribution, taking as an example the remarkable accuracy with regard to the text by the Victorian translator of Plato, B. Jowett, and by means of an accurate analysis of the terms close to the image, maintains the need neither to interpret nor to correct in this case the great idealist or “ideocentric” philosopher, thus showing at the same time, if the reverse is the case, some evident contradictions and the use of terms which are extraneous to the Platonic lexicon as “allegory”.

Keywords: Plato, Plato’s cave, image, allegory, translations of Plato’s texts

“Al·legoria”, “mite”, “faula”, “paràbola”, “símil”, “analogia”, “comparació”, “imatge”² són termes usuals amb què filòlegs, literats i escriptors en general s’han referit i es refereixen a la caverna de Plató, present en els primers capítols del llibre VII

¹ Professor titular del Departament de Filologia Grega de la Universitat de Barcelona. Gran Via de les Corts Catalanes 585, 08007 Barcelona. Telèfon: 934035996; fax: 934039092; correu electrònic: pgilabert@ub.edu; pàgina web personal: www.paugilabertbarbera.com

² En relació a “mite”, n’hi ha prou de pensar, per exemple, en l’edició italiana dels textos de Findlay sobre la caverna, amb introducció de G. REALE: *Findlay, John Niemeyer. Il mito della caverna*. Milán 2003, o D. DWINCKLEAR, “La question de l’initiation dans le mythe de la Caverne”, *Revue de Philosophie Ancienne* 2, 1993, pp. 159-75. En relació a “faula”: J. J. MARTÍNEZ, *La fábula de la caverna. Platón y Nietzsche*. Barcelona 1991. En relació a al·legoria: D. HALL, “Interpreting Plato’s Cave as an Allegory of the Human Condition”, *Apeiron* 14, 1980, pp. 74-86. En relació a analogia: C. STRANG, “Plato’s Analogy of the Cave”, *OSAP* 4, 1986, pp. 19-34. Per a la resta de denominacions, vegeu en el seu moment les referències bibliogràfiques en nota a peu de pàgina d’aquest treball. Menció especial mereixeria per raons òbvies: G. CASSERTANO, “La Caverne: entre analogie, image, connaissance et praxis”, en M. DIXSAUT (ed.), *Études sur la République de Platon* 2, París 2005, pp. 39-70.

de la seva *República* (514a-517d). No cal dir que tot traductor ha de tenir en compte la natural i evident evolució semàntica de les paraules, incloses les més aparentment unívocues. Sorpren, però, tanta varietat interpretativa per a un terme en boca d'una persona com Sòcrates, amant de definir les coses pel que són elles mateixes. Per descomptat, no hi pot haver cap objecció a l'abandonament freqüent de la literalitat, quan, per raons múltiples, aquesta traïció inevitable anomenada “traducció” sembla exigir-ho així, però, al seu torn, caldrà reconèixer que aquestes raons hauran de ser molt poderoses per corregir Plató i interpretar-lo des de coordenades diferents a les seves, és a dir, quan es gosa pensar que “Plató diu, però en realitat vol dir...”. Aquesta darrera observació avança ja quina és la meva postura al respecte, però si, per defensar-la, he elegit el gran traductor victorià de Plató, Benjamin Jowett, no és només perquè han estat moltes les generacions de britànics i anglòfons en general que l'han llegit gràcies a les seves traduccions –a un nivell desconegut, potser, en d'altres llengües-, sinó perquè, malgrat la seva notable fidelitat inicial a les paraules del filòsof atenès, finalment no pot o no sap evitar interpretar-lo, quan a parer meu la lògica interna del text i la mateixa traducció ho desaconsellen. Sense més preàmbul, doncs, heus aquí la meva anàlisi.

En efecte, quant a la terminologia, Jowett sembla optar en principi per la fidelitat estricta al text platònic. Sòcrates demana al seu interlocutor, Glaucó, un acte imaginatiu a partir de les seves indicacions: ἀπείκασον (514a1)³, i Jowett tradueix: “let me show in a figure how far our nature is enlightened or unenlightened”⁴. Podríem recriminar-li –i potser ho hauríem de fer- que substitueixi la segona persona de l'imperatiu per la primera, car Sòcrates té ja en ment allò que demana a Glaucó, i és aquest qui ha de complir l'ordre del mestre. En qualsevol cas, el substantiu “figure” –i també el verb “to figure”- denota clarament “imatge o representació”⁵. Segons Jowett, és Sòcrates i no pas Glaucó qui crea la imatge, gairebé com qui pinta un quadre i es disposa a comentar-lo públicament, mentre que és el segon qui de sobreimposar una imatge sobre la pantalla intangible del seu cervell. Sigui com sigui, però, Sòcrates pot emetre ara, i per duplicat, una ordre coherent, ἰδὲ (514a2 y 514b4, “mira, contempla”), ordre que Jowett tradueix, també coherentment, per “behold” (“contempla”) i “you will see” (“veuràs”). El segon imperatiu ha passat a futur, però ha respectat la lògica contemplació de la imatge abans mencionada, bé que aquesta sigui, repetim, d'un material intangible. Amb igual coherència, doncs, Glaucó respon en indicatiu present: ὄρω (514b7, “la veig”), i Sòcrates ordena de bell nou, en imperatiu present: ὄρα (514b8, “mira, contempla”), que Jowett tradueix amb acceptable fidelitat per “I see” i “do you see...?”.

Consegüentment, la pantalla intangible al cervell de Glaucó està poblada ja de les persones i objectes mencionats per Sòcrates i gran és l'astorament del primer: “ἄτοπον εἰκόνα” (515a4, “estranya imatge”), dii, però Sòcrates replica: “ὁμοίους ἡμῖν” (515a5,

³ En l'edició de J. BURNET, *Platonis Opera*, vol. 4, Oxford 1984 (1901, 1ª ed.). Totes les cites en grec i la seva numeració corresponen a aquesta edició, cites coincidents en la seva totalitat amb el text de l'edició de Plató de Stallbaum en què es basà B. Jowett –les traduccions al català són meves.

⁴ B. JOWETT, *The Dialogues of Plato translated into English. Vol. 3*. Oxford 1924 (1871, 1ª ed.). Totes les cites en anglès corresponen a aquesta edició. Com s'ha dit en la nota anterior, Jowett es basà en la Stallbaum de Plató: “The Text which has been followed in this Translation of Plato is the latest 8vo. edition of Stallbaum; the principal deviations are noted at the bottom of the page” (“Preface to the First Edition”. Vol. 1, p. 9).

⁵ En la primera edició, p. e. del comentari de J. ADAM (*The Republic of Plato. Edited with critical notes, commentary and appendices by James Adam*, vol. 2, Cambridge 1902), llegim: “514A ff. The simile of the cave presents us with a picture of the life of the uneducated man...”. D'altra banda, el primer significat que ens dona el diccionari *Greek-English Lexicon* de LIDDELL & SCOTT (Oxford 1978, p. 182) és “form from a model, represent”.

“iguals a nosaltres”)⁶. I Jowett continua optant per la fidelitat al text en traduir: “strange image”, “strange prisoners” i “like ourselves”⁷. En realitat, l’exercici de contemplació de la imatge requerida és en bona mesura similar a la contemplació per part dels presoners de la caverna de les ombres reflectides sobre la paret del fons de la cova. Que siguin ombres, σκιὰς, podria justificar que les equiparéssim amb qualsevol imatge intangible –és a dir, simplement imaginada i, per tant, mancada de realitat-, però, en tot cas, els presoners, atesa la seva situació, no “poden haver vist” (έωρακέναί, 515a6) sinó ombres – “how could they see...?”, tradueix Jowett-, i tindrien per real allò que “precisament podrien veure” (όρῶεν, 515b5) –Jowett: “what was actually before them”. Comptat i debatut, la visió ocular s’imposa, amb independència que allò vist pels presoners siguin ombres i, per contra, allò vist per Sòcrates-Glaucó siguin imatges mentals.

Tan ferm és el propòsit de Jowett de reflectir en la traducció la visió ocular que hi continua insistint fins i tot quan el text demana ja el contrari. Sòcrates ha parlat d’uns éssers estranys pel fet d’haver estat sempre presoners, fins i tot quan eren infants, de manera que ara ha de demanar al seu interlocutor que prengui en consideració allò que, ateses les circumstàncies, de cap manera és previsible, és a dir, el seu alliberament i la fi –literalment “guarició”- de la seva ignorància: σκόπει... αὐτῶν λύσιν τε καὶ ἴασιν τῶν τε δεσμῶν καὶ τῆς ἀφροσύνης (515c4-5). Doncs bé, Jowett tradueix: “and now look again, and see what will naturally follow if the prisoners are released and disabused of their error”. A parer meu, el seu encert anterior és indubtable, però ara és aquest hipotètic presoner alliberat qui dubtarà i tindrà per més vertader “allò vist aleshores” (τότε όρώμενα, 515d6) durant el seu captiveri. És ell qui, si es veiés forçat a mirar directament la llum, desviaria els ulls cap al que, baixant la mirada (κατά), podria contemplar (καθορᾶν, 515e3); i és ell qui, definitivament a l’exterior de la caverna, primer veuria amb més facilitat (ἂν ὀᾶστα καθορῶ, 516a6) les ombres; després, les imatges reflectides sobre l’aigua; tot seguit, de nit, podria contemplar fàcilment (ἂν ὀᾶον θεάσαιτο, 516a6) els astres del cel, i, finalment, tot i que baixant també la mirada (κατά), podria veure i contemplar el sol (δύναίτ’ ἂν κατιδεῖν καὶ θεάσασθαί, 516b6), no pas reflectit sobre l’aigua sinó en l’àmbit que li és propi.

Sí, és al presoner alliberat a qui correspon adaptar els ulls a la llum intensa que desconeixia, mentre que, a Glaucó, se li demana ara l’exercici intel·lectual de “prendre en consideració” (σκόπει) allò que no era previsible. Se’m dirà que σκόπει pot indicar i indica molt sovint observació física, però ara allò que ha d’observar és “l’alliberament i guarició dels seus lligams i de la seva ignorància” (λύσιν τε καὶ ἴασιν τῶν τε δεσμῶν καὶ τῆς ἀφροσύνης, 515c4-5) i, sobretot, esbrinar de quin tipus podria ser o quina és la seva qualitat distintiva (οἷα τις ἂν εἴη, 515c5), de manera que caldrà reconèixer que se li demana quelcom més que una observació visual⁸. Efectivament, això és tan cert que la segona ordre és encara més reveladora; en concret, haurà de pensar, literalment “introduir en la seva ment o pensament” (έννόησον, 516e3), quelcom menys previsible

⁶ Vegeu, p. e., N. D. SMITH, “How the Prisoners in Plato’s Cave Are ‘Like us’”, *BACAP* 13, 1997, pp. 187-204.

⁷ Al cap i a la fi, el significat majoritari que assenyala, p. e. el *Greek-English Lexicon* de LIDDELL & SCOTT, abans esmentat, p. 485: “image”, “image in a mirror”, “personal description”, “living image”, “représentation”; *imago* en el *Lexicon Platonium sive Vocum Platoniarum Index*, vol. 1, de F. ASTIUS, New York 1969 (1835, 1^a ed.), pp. 616-17; “image, representation” al *Dictionnaire Étymologique de la Langue Grecque. Histoire des Mots*, Tome 2, de P. CHANTRAINE, Paris 1970, p. 355.

⁸ Després de “behold”, “contemplate”, el segon significat assenyalat per Liddell & Scott, pp. 1613-14, és “consider”, “examine”.

encara, és a dir, que qui ha conegut la llibertat baixi de bell nou a la seva antiga presó: “Imagine once more”, tradueix Jowett i, bé que en aquest cas fóra preferible un terme amb major connotació intel·lectual, d’examen i de presa en consideració, almenys no ha insistit en l’observació física, com ho va fer abans amb σκόπει.

Després d’aquesta inesperada κατάβασις del presoner alliberat, Sòcrates descriu el que podria passar entre els presoners “vitalicis”, permanentment condemnats a la contemplació d’ombres, i el seu antic company, ara transformat per la llum i la visió d’allò real, i heus aquí que la traducció de Jowett presenta aleshores un canvi inesperat. No cal dir que Plató, com no podia ser altrament, continua fidel a si mateix i fa dir a Sòcrates. ταύτην... εικόνα, ὦ φίλε Γλαύκων, προσάπτειν ἅπασαν τοῖς ἔμπροσθεν λεγομένοις (517a8), és a dir, “aquesta imatge cal aplicar-la, tota, a allò dit abans”, però Jowett prefereix: “this entire allegory... you may now append, dear Glaucon, to the previous argument”.

Des de la perspectiva ideocèntrica de Plató, aquest deure d’aplicar la imatge consisteix a equiparar o igualar primer (ἀφομοιοῦντα, 517b3) el món fenomènic amb la presó i la llum del foc del seu interior amb la força del sol, i, en segon lloc, equiparar l’ascens vers la llum i la contemplació de la realitat exterior amb l’ascens de l’ànima vers la regió intel·ligible (τὴν εἰς τὸν νοητὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἀνοδοῦν, 517b4-5). Tanmateix, malgrat situar-nos ara en un àmbit immaterial, el cert és que Sòcrates, per poder explicar allò que a ell “se li manifesta o apareix” (τὰ... ἐμοὶ φαινόμενα οὕτω φαίνεται, 515b7-8), continua recolzant en el més noble dels sentits: la vista. Efectivament, en el món cognoscible (ἐν τῷ γνωστῷ, 517b8) la darrera idea a “ser vista” (ὄρασθαι, 517c1) –i amb prou feines– és la idea del bé, i, “un cop vista...” (ὀφθεῖσα, 517c1), cal concloure que ella, com a senyora, és portadora de veritat, i que qui es disposa a obrar amb seny, tant en públic com en privat, ha de “veure-la” (ἰδεῖν, 517c5). Glaucó assegura compartir aquesta creença, bé que ho fa “en la mesura de les seves possibilitats” (ὄν... τρόπον δύναμαι, 517c6), però Sòcrates aprofita l’ocasió per sentenciar que, en conseqüència, cal no sorprendre’ns pel fet que els qui han arribat a aquella regió es desentenguin dels assumptes humans, ni pel fet que les seves ànimes maldin per romandre-hi sempre. Tot allò exposat, per tant, és natural o versemblant –o tal vegada per ser més exactes, “és imaginable” o “podem fer-nos-en la imatge”, εἰκός (ἐστι) (517d1)–, “si al seu torn és realment així segons la imatge abans mencionada” (εἴπερ αὖ κατὰ τὴν προειρημένην εἰκόνα τοῦτ’ ἔχει, 517d1-2).

Doncs bé, la pregunta fóra: per què traduir “allegory” quan és ben evident que Plató insisteix un cop i un altre en “visibilitat o contemplació” de gairebé tot allò exposat, i no pas en “l’altra” intel·lecció -o intel·lecció “addicional” (ἄλλ)- que tota lectura al·legòrica suposa. Com hem vist, amb σκόπει y ἐννόησον Sòcrates demanava examinar i prendre en consideració l’alliberament en principi imprevisible d’aquells éssers estranys –pel que sembla condemnats a presó perpètua des d’abans de néixer–, però, pel que fa a la resta, les seves ordres són taxatives: crear imatges i, tot seguit, contemplar-les. Plató parla, mitjançant el seu mestre, d’una imatge que ha de ser aplicada -una προσάπτέα εἰκῶν, “aplicable” per tant-, i, bé que demana una translació mental des d’allò físic a allò ideal, de cap manera parla d’al·legoria. Fins i tot l’usual “subjecció física”⁹ inherent al verb ἄπτω, present en el compost προσάπτω i en el seu adjectiu verbal corresponent προσάπτεος, τέα, τέον hauria de ser suficient tal vegada per no anar més enllà de la simple, però igualment eficaç, “aplicabilitat”. “Al·legoria” suposa en principi el disseny intencionat d’un text amb un significat literal i un altre

⁹ “Fasten” es el primer significat que facilita en aquest cas Liddell & Scott, p. 231.

que ha de ser descobert, quan aquí no hi ha lloc per a cap mena de descobriment, ja que la imatge va acompanyada de l'explicació del seu significat o, dit altrament, se'n demana simplement d'aplicar el segon, el significat explícit, a la primera, la imatge.

En realitat, caldria tenir sempre present que ἀλληγορία no forma part del lèxic platònic¹⁰, mentre que aquest no és el cas del terme ὑπόνοια, és a dir, un acte o procés noètic mitjançant el qual hem de discernir o conjeturar allò que es troba a sota, ὑπό, del primer nivell d'intel·lecció d'un text¹¹. Podríem suposar, tal com se'n diu també a la *República*, que Homer va parlar de “lluites entre déus” (θεομαχίας) confiant que serien interpretades correctament, és a dir, atribuïnt-li interessadament una voluntat al·legòrica, però la decisió és ferma: no se'n parlarà a l'Estat ideal, hagin estat concebudes en forma de *hypónoiai* o no (ἐν ὑπονοίαις... ἄνευ ὑπονοιῶν, 378d5-6)¹². El rebuig frontal obeeix al fet que un jove, per exemple, no és capaç de discernir què és i què no és *hypónoia* (ὁ γὰρ νέος οὐχ οἶος τε κρίνειν ὅτι τε ὑπόνοια καὶ ὁ μὴ, 378d7-8)¹³. Glaucó, en tot cas, és més afortunat, ja que Sòcrates opta per explicar-li personalment com ha d'aplicar la imatge sobre la qual han dialogat, cosa que confirmaria al meu entendre que aquesta icona de la caverna, en aplicació estricta del rebuig d'altres mètodes, no ha estat concebuda com una ὑπόνοια la correcta “sotsintel·lecció” de la qual depèn de la capacitat noètica del seu interlocutor, sinó com una imatge o quadre –el “figure” inicial de Jowett– que el mestre, precisament en qualitat de tal i atesa la seva demostrada capacitat, sap i diu com aplicar.

Com assenyalava en començar, si he optat per centrar-me bàsicament en la traducció de B. Jowett és per la seva notable fidelitat al text -fidelitat que celebro-, bé que algunes de les seves fermes conviccions podrien haver-nos fet preveure el contrari:

“An English translation ought to be idiomatic, not only to the scholar, but to the unlearned reader... the translator... seeks to produce on his reader an impression similar or nearly similar to that produced by the original. To him the feeling should be more important than the exact word” (XIV).

“Una traducció hauria de ser idiomàtica, no només per a l'estudiós, sinó per al lector no especialitzat... el traductor... cerca causar en el lector una impressió

¹⁰ El terme apareix per primer cop en època hel·lenística: com trop al *De elocutione* de Demetrio (270 a. C.) i, en el sentit d'interpretació al·legòrica (ἀλληγορικῶς), amb el filòsof estoic Cleantes, segle III a. C. Al respecte vegeu J. WHITMAN, *Allegory. The Dynamics of an Ancient and Medieval Technique*. Oxford 1987, Appendix 1: “On the History of the Term ‘Allegory’”.

¹¹ “Suspicion”, “conjecture”, “guess”, segons el *Greek-English Lexicon*; i “suspect” per a ὑποπέω, p. 1890; “soupçonner, conjecturer” (*Dictionnaire Étymologique de la Langue Grecque. Histoire des Mots*, Tome 3, p. 756); *sententiae tectae significatio vel simpl. significatio* (*Lexicon Platonicum sive Vocum Platoniarum Index*, vol. 3, p. 457)

¹² Cf. *Lg.* 679c: ψεύδος γὰρ ὑπονοεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο διὰ σοφίαν, ὥσπερ τὰ νῦν, ἀλλὰ περὶ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τὰ λεγόμενα ἀληθῆ νομίζοντες ἔζων κατὰ ταῦτα (“en efecte, ningú no sabia, com ara, sospitar la mentida, sinó que, tot considerant que era veritat allò que es deia dels déus i dels homes, hi vivien d'acord” –la traducció és meua seguint l'edició de J. BURNET, *Platonis Opera*, vol. 4. Oxford 1967 (1907, 1ª ed.).

¹³ Per a tot allò referent als termes ἀλληγορία y ὑπόνοια, i a la interpretació al·legòrica grega dels textos mítics, vegeu, p. e.: L. BRISSON, *How Philosophers saved Myths. Allegorical Interpretation and Classical Mythology*, Chicago 2004, i el ja clàssic J. PÉPIN, *Mythe et allegorie: les origines grecques et les contestations judéo-chrétiennes*. París 1976.

similar o gairebé similar a la causada per l'original. Per a ell, la sensació hauria de ser més important que no pas la paraula exacta”¹⁴.

Això no obstant, la “notable fidelitat” desapareixia quan al final optava per “allegory” en lloc de “image o figure”, i, al respecte, no gosaré ser dogmàtic sobre el perquè, però sí que apuntaré alguna sospita:

“The translation, being English, it should also be perfectly intelligible in itself without reference to the Greek, the English being really the more lucid and exact of the two languages. In some respects it may be maintained that ordinary English writing, such as the newspaper article, is superior to Plato... The translator will often have to convert the more abstract Greek into the more concrete English” (XV-XVI).

“La traducció, tractant-se de l'anglès, hauria de ser perfectament intel·ligible en si mateixa sense cap mena de referència al grec, car l'anglès és realment la més lúcida i exacta de les dues llengües. En alguns aspectes es pot mantenir que l'anglès escrit usual, com el d'un article de diari, es superior a Plató... El traductor sovint ha de passar el grec, més abstracte, a l'anglès, més concret”.

No cal dir que Jowett pot ser que no tingués en ment la imatge concreta de la caverna quan exposava una tesi així, però, alhora, el to general de l'afirmació sí que ens permet de recordar-li que “imatge aplicable” (προσαπτεα εικων) ens sembla més exacte i concret, tot i venir de l'abstracta llengua grega, que “allegory”, un terme més abstracte per definició, ja que a parer meu –sospito que majoritàriament compartit– indica una translació noètica més subtil.

Cal dir, amb tot, que Jowett no està sol en el seu afany interpretatiu, car molts anys després, per exemple, Martin Heidegger publicava *Vom Wesen der Wahrheit* (1943)¹⁵, on afirma:

“Wir sprechen von einem ‘Gleichnis’, sagen auch ‘Sinn-Bild’. Das heisst: ein sichtbarer Anblick, so freilich, dass das Erblickte allsogleich ein Winkendes ist. Der Anblick will nicht und nie für sich allein stehen; er gibt einem Wink: dahin, dass es etwas und was es bei diesem Anblick und durch diesen Anblick zu verstehen gibt. Der Anblick winkt, - er lenkt in ein zu Verstehendes, d. h. in den Bereich von Verstehbarkeit (die Dimension, innerhalb deren verstanden wird): in einen Sinn (daher Sinn-Bild)”.

“Parlem d'una ‘comparació’ (‘al·legoria?’), també d'una ‘imatge amb sentit’. És a dir: una visió (mirada, contemplació) evident, tan clara que allò vist és alhora una pista: en el sentit que hi ha quelcom a entendre en la visió i per mitjà de la visió. La visió insinua, -guia vers quelcom que ha de ser entès, és a dir, vers l'àmbit de la intel·ligibilitat (la dimensió en la qual entenem): vers el sentit (per tant, una imatge amb sentit)”.

La traducció és meva i, no cal dir que, tractant-se de Heidegger, és arriscada. En primer lloc, no goso afirmar, tot i que no ho descarto, que “Gleichnis” equivalgui aquí a al·legoria, cosa que sí que creu Ted Sadler en la seva traducció a l'anglès (allegory)¹⁶.

¹⁴ Les traduccions al català de Jowett són meves.

¹⁵ Frankfurt am Main 1988 (1943, 1ª ed.), p. 18.

¹⁶ *The Essence of Truth. On Plato's Cave Allegory and Theaetetus*, Londres, Nueva York 2002, a partir de l'anterior edició alemanya de 1988): “We speak of an ‘allegory’, also of ‘sensory image’ (Sinn-Bild),

En canvi, em sembla inqüestionable que “Sinn-Bild” és una “imatge amb sentit”¹⁷, si, com se’ns diu, de la contemplació hem de passar a l’àmbit de la intel·ligibilitat. Per tant, opino –enraonadament, crec– que “sensory image” (imatge sensorial¹⁸) és una traducció inadequada per als dos “Sinn –Bild” del text de Heidegger.

En tot cas, la traducció interpretativa de Heidegger és lògica des de la perspectiva del filòsof que creu necessari explicar el text platònic i el situa en coordenades més subtils que les de la simple literalitat amb una aplicació addicional. I, quant a “Gleichnis”, si l’entén com comparació, el ἰδὲ i el ὅϋω que acompanyen tot seguit al ἀπεικασον inicial són difícilment explicables. Si l’entén fins i tot com “al·legoria”, tal com interpreta Sadler, caldrà recordar-li de bell nou que “al·legoria” és un terme aliè al lèxic platònic, mentre que no passa el mateix amb “imatge”, amb independència que “Wink” (“pista, insinuació”) casaria molt millor amb la voluntat d’ocultar –o, si més no, de no explicar quelcom– que amb la clara voluntat socràtica, en el text de Plató, d’explicar la imatge i el que s’hi veu mitjançant la seva simple aplicació a allò mencionat abans.

Per cloure, un breu repàs d’algunes de les innombrables traduccions de la *República*, comparades ara amb la de Jowett, podrien convèncer-nos encara més de la necessitat de no corregir Plató tot convertint la seva caverna en “quelcom diferent a” o “superior a” una imatge.

En primer lloc -i com acabem d’assenyalar-, traduir ἀπεικασον no per “imagina” sinó per: “paragona” -Vegetti (V)¹⁹-; “compara” -Pabón-Fernández Galiano (P-FG)²⁰; Eggers (E)²¹; Balasch (B)²²-; “compare” -Shorey (S)²³-; “vergleiche” -Rufener (R)²⁴-, obliga a abandonar la més simple i veraç de les traduccions dels dos ἰδὲ següents, “mira, contempla (i. e. la imatge)”, per passar a un verb més en consonància amb una comparació: “immagina... immagina” (V); “imagina... suponte” (P-FG); “representate... imagínate” (E); “contempla... imagina” (B); “picture... picture” (S); “stelle dir... denke dir” (R). Fins i tot Miralles (M)²⁵ i Chambry (Ch)²⁶, que tradueixen ἀπεικασον per “afigura’t” i “représente-toi” respectivament, continuen després amb

of a sort that provides a hint or clue. The image is never intended to stand for itself alone, but indicates that something is to be understood, providing a clue as to what this is. The image provides a hint -it leads into the intelligible, into a region of intelligibility (the dimension within which something is understood), into a sense (hence sensory image)”.

¹⁷ “Bild, äusserer gegenstand als ausdrück irgend eines sinnes”, llegim p. e. en el *Deutsches Wörterbuch*, Band 16, de J. UND W. GRIMM, Munich 1984. I, al seu torn, l’entrada “Bild” del *Platon-Lexikon. Begriffswörterbuch zu Platon und der platonischen Tradition* de CH. SHÄFER (Darmstadt 2007) ens remet, no cal dir-ho, a *eikón*, p. 29.

¹⁸ Almenys pel significat unívoc que ens donen els diccionaris, p. e., *The Oxford English Dictionary*, vol. XIV, de J. A. SIMPSON & E. S. C. WEINER, Oxford 1989, p. 988: “Belonging to sensation”.

¹⁹ M. VEGETTI, *Platone. La Repubblica. Vol. V, libro VI-VII*, Bibliopolis, 2003.

²⁰ J. M. PABÓN, & M. FERNÁNDEZ GALIANO, *Platón. La República. Tomo III*, Madrid 1969.

²¹ C. EGGERS, Conrado, *Platón. Diálogos. IV República*, Madrid 1998.

²² M. BALASCH, *Plató. Diàlegs. Vol. XI. La República (Llibres V-VII)*, Barcelona 1990.

²³ P. SHOREY, *Plato In Twelve Volumes. VI The Republic*, Londres; Cambridge, Massachusetts (Loeb Classical Library) 1970.

²⁴ R. RUFENER, *Platon: Der Staat. Über das Gerechte*. Zurich 1950.

²⁵ C. MIRALLES, *Plató. La República. Llibre VII. Educació. Materials de Filosofia I*, Valencia 1990.

²⁶ E. CHAMBRY, *Platon. Oeuvres Complètes. Tome VII, Ire Partie. La République*, Paris (Les Belles Lettres) 1946.

“imagina’t... imagina’t” i “figure-toi... figure-toi”. Cornford (C)²⁷ opta, al seu torn, per “here is a parable” seguit de “imagine”.

Consegüentment, essent aquestes les traduccions dels dos ἰδὲ, allò lògic fóra que, en abordar el ὄρω que ve tot seguit, la traducció no fos “lo veo, lo contemplo” sinó “me lo imagino”, cosa que només fan E y B (“me lo imagino”, “tot m’ho imagino”), ja que la resta no gosa obviar la clara connotació física del verb ὄρω > ὄρω: “vedo” (V); “ya lo veo” (P-FG); “all that I see” (S); “Ich sehe es vor mir” (R); “ho estic veient” (M); “je vois” (Ch); “I see” (C), com tampoc obvien –amb alguna excepció- l’imperatiu ὄρω que el segueix: “vedi allora” (V); “ve ahora” (P-FG); “imagínate” (E); “doncs ara afigura’t” (B); “see also” (S); “stelle dir nun” (R); “doncs veges ara” (M); “figure-toi maintenant” (Ch); “now imagine” (C).

Evidentment, el text de Plató, com qualsevulla altre, exigeix coherència en traduir-lo, i el que acabem de llegir ens fa sospitar més aviat el contrari. Això no obstant, al final és difícil -o ho hauria de ser- no rendir-se a l’evidència dels passatges finals de la imatge ja esmentats: “aquesta imatge cal aplicar-la...” i “si això és així d’acord amb la imatge abans mencionada” (εἰκόνα en ambdós casos). Dons bé, el resultat és desigual: V, B, P-FG y S opten per “imatge”; M per “quadre”; C per “paràbola”; R per “comparació o símil” (Gleichnis), i E y Ch per “al·legoria”.

Arribats en aquest punt, acabo, doncs, amb un interrogant clarament retòric, la meua resposta al qual és ben evident: “¿aquí, como en d’altres molt passatges, és realment necessari corregir o interpretar Plató?”.

²⁷ F. M. CORNFORD, *The Republic of Plato*. Oxford 1966 (1941, 1ª ed.).